

CHICK COREA’NIN DOĞAÇLAMA ÜSLUBU ÜZERİNE BİR ANALİZ

Dr. Öğr. Üyesi Ozan EROY*¹

*İzmir Demokrasi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, İzmir

Özet

Caz müziğini diğer müzik türlerinden ayıran en önemli unsur kuşkusuz ki doğaçlamadır. Caz müziğinde doğaçlama; icra edilen eser içerisindeki akor değişimlerine sadık kalınarak o anda üretilen yeni melodilerdir. Akor yapıları, akor değişimleri, diyatonik diziler, simetrik diziler, altere diziler, blues dizileri, pentatonik dizler, diyatonik modlar, kromatik modlar ve ton dışı (outside) notalar veya diziler doğaçlamayı oluşturan unsurlardan bazıları olup kullanım şekilleri icracıdan icracıya değişmektedir. Amerikalı caz piyanisti ve besteci Chick Corea doğaçlama sanatının günümüzdeki en önemli temsilcilerinden birisidir. Müziğindeki latin etkileri, doğaçlamalarındaki farklı üslup Corea’yı caz müziğinin önde gelen icracılarından birisi yapmaktadır. Bu çalışmada; Chick Corea’nın doğaçlama üslubu üzerine bir analiz gerçekleştirilmiştir. Analizi yapılan doğaçlama Corea’nın 1973 yılında yayımlanmış olduğu “Light as a Feather” albümündeki “Spain” isimli eseridir. Araştırmanın analiz modeli üç farklı boyuttan oluşmakta olup Chick Corea’nın doğaçlama stiline yönelik tespitler bu doğrultuda ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Doğaçlama, analiz, caz dizileri.

AN ANALYSIS OF CHICK COREA'S IMPROVISATION STYLE

Abstract

Undoubtedly, improvisation is the most important factor that distinguishes jazz from other genres. Improvisation in jazz; the new melodies produced instantaneously remain faithful to the chord changes in the work performed. Chord structures, chord changes, diatonic scales, symmetric scales, altered scales, blues scales, pentatonic scales, diatonic modes, chromatic modes and non-tone notes or scales are some of the elements that build the improvisation and the ways of use vary from performer to performer. American jazz pianist and composer Chick Corea is one of the most important representatives of the art of improvisation today. The latin effects in his music and the different style of his improvisations make Corea one of the leading performers of jazz. In this study, an analysis is made on the improvisation style of Chick Corea. The improvisation analysis is the piece titled 'Spain' in the album “Light as a Feather” which was published in 1973 by Corea. The analysis model of the research consists of three different dimensions and the findings of Chick Corea improvisation style are determined in this direction.

Keywords: Improvisation, analysis, jazz scales.

1.Giriş

20. yüzyılın başından beri gelişen caz müziğini diğer müzik türlerinden ayıran en önemli unsur şüphesiz ki doğaçlamadır. Asımoğlu (2012) doğaçlamanın tanımını şu şekilde yapmıştır:

“Doğaçlama; belirli bir ön hazırlığa dayanmaksızın o anda oluşturulan, seçilen ya da ayrıntıları ile saptanmamış bir konunun, anında yaratılan, geliştirilerek özgün bir estetik oluşturma sürecidir. Doğaçlamalarda, saptanan bir konu ya da temadan yola çıkılmakta ya da belirlenen bir amaca doğru belli aşamalarla yol alınmaktadır. Bireysel ve grup yaratıcılığının ön plana çıktığı bir aşamadır” (s.57).

Caz müziğinde doğaçlama; eser içerisindeki akor değişimlerine sadık kalınarak anlık olarak üretilen yeni melodilerin bütünüdür. Doğaçlamanın şekli icracıdan icracıya değişmekle birlikte, akor yapıları, ritmik öğeler ve diziler doğaçlamayı oluşturan unsurlardan bazılarıdır.

Babacan (2014:207) ise caz müziğindeki doğaçlamadan şu şekilde söz eder: “Caz müziğinin en önemli parçasıdır doğaçlama. Hemen tüm caz eserlerinde mutlaka doğaçlamaya yer verilir. Hatta orkestradaki hemen

¹ Sorumlu yazar: eroyozan@gmail.com / doi: 10.22252/ijca.559054

her çalgının sırayla doğaçlama yaptığı sıklıkla görülür. Doğaçlama müzisyenler arası sohbet esnasında dinleyiciyle iletişim kurma şekli de denebilir.”

Yurochko (1993:287) caz müziğindeki doğaçlama türlerini üç ana başlık altında toplamış olup, bu maddeler aşağıda sıralanmıştır:

- 1) Melodiyi yorumlayarak: Doğaçlamayı yapan müzisyen çalınan melodiyi takip ederek yeni melodiler üretir. İlk jenerasyon New Orleans müzisyenleri bu stili kullanmışlardır.
- 2) Akor içerisinde: Bu tekniği bebop dönemi icracıları geliştirmiştir. Bu stilde icracılar temel akorları genişletmişler (7-b9-#11-13 vb.) ve bu akorlara ilave ettikleri sesler ile yatay konumda yeni diziler üreterek doğaçlamalarında kullanmışlardır. Günümüzde kullanılan tekniklerden birisidir.
- 3) Akor dışı: Bu üslup modal caz ile ortaya çıkmıştır. Akor değişimlerinin az olduğu bu teknikte, akorlar referans alınmadan ve tonalite dışına serbestçe çıkılarak doğaçlama yapılır. Özellikle 80'li ve 90' yıllarda icracılar tarafından benimsenmiş olan bu üslup günümüzde de kullanılan bir tekniktir.

Amerikan caz piyanisti ve besteci Chick Corea, 60'lı yılların ikinci yarısından itibaren caz müziğinin en önemli icracılarından biri olmuştur. Corea'nın müziğinde latin etkileri görülmekle birlikte, piyano stilinde McCoy Tyner, Bill Evans ve Bud Powell'in özellikleri de görülmektedir (Bergerot, 2004:183). Mongo Santamaria, Willie Bobo, Blue Mitchel ve Herbie Mann gibi caz müzisyenleriyle kariyerine başlamıştır. 1972 yılında Stanley Clarke ve Joe Farrel gibi müzisyenlerle "Return to Forever" adında bir topluluk kurmuş bu toplulukla zaman zaman latin etkileri gösteren elektronik caz müziği yapmıştır. 1980 yılından itibaren kariyerine daha ziyade akustik piyano ile devam eden Corea, Herbie Hancock, Michael Brecker, Steve Gadd, Eddie Gomez, Dave Weckl, Keith Jarret ve Stanley Clarke gibi müzisyenlere çalışmalar yapmıştır. Caz kariyeri dışında klasik müzik kariyerine de devam eden Corea Friedrich Gulda ile birlikte Mozart'ın piyano konçertolarını seslendirmiş ve bunun dışında piyano için bir konçerto bestelemiştir (Sermet, 1999:300).

2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Chick Corea'nın 1973 yılında yayımlanmış olan "Light as a Feather" albümündeki "Spain" isimli bestesinin beş bölümlük doğaçlaması analiz edilmiştir. Analizi yapılan eser Rodrigo Gitar Konçertosu'nun (Concierto de Aranjuez) "Adagio" bölümü ile başlar. Adagio bölümünden sonra Corea'nın ünison rhodes introsu gelir ve ana temayla samba ritminde devam eder. Ana temadan sonra eser sırasıyla flüt, rhodes ve kontrbas doğaçlamaları ile devam eder ve akabinde eser ana temayla bitirilir. Eserin doğaçlama kısmında kullanılan akor değişimleri aşağıdaki gibidir.

Gmaj7	F#7	Em7	A7	Dmaj7	Gmaj7	C#7	F#7	Bm	B7
-------	-----	-----	----	-------	-------	-----	-----	----	----

Şekil 1: "Spain" doğaçlama bölümü akor değişimleri.

3. Analiz Modeli

Çalışmada sergilenen analiz modeli aşağıdaki üç temel boyuttan oluşmaktadır.

1. Doğaçlama içerisinde kullanılan diyatonik (majör ve minör) dizilerin belirlenmesi.
2. Doğaçlama içerisinde kullanılan caz dizilerinin (diminished, pentatonik, blues, bebop vb.) belirlenmesi.
3. Doğaçlama içerisinde kullanılan modal dizilerinin belirlenmesi.

4. Doğaçlama Analizi

4.1. Doğaçlama 1

Spain

1. solo

Gmaj7 F#7 Doğaçlama: Chick Corea

5

9

14

18

Şekil 2: Doğaçlama 1, (Spargue,1992:126).

- Mixolydian b13 ■ Diminished ■ Kromatik Dizi
■ Majör Pentatonik ■ Minör Dizi ■ Diminished (tam ton- yarım ton)

Si minör tonalitede yazılan eserin 1. doğaçlama bölümünde Chick Corea, 1. 2. ve 3. ölçülerde F# mixolydian b13 kromatik mod seslerini kullanmıştır. Dikdörtgen içerisinde gösterilen fa bekar perdesi geçiş sesi niteliğindedir.

Örnek 1:

Mixolydian b13 Kromatik Mod

Şekil 3: Mixolydian b13 kromatik mod, (Terefenko,2017:246).

4. ve 5. ölçülerde F# diminished (yarım ton- tam ton) dizi kullanılarak yukarı doğru çıkıcı bir hareket gerçekleştirilmiştir.

Örnek 2:

F# Diminished Dizi (yarım ton- tam ton)

Şekil 4: Diminished dizi (yarım ton- tam ton), (Levine,2011:78).

6. ölçü içerisinde mi minör dizi sesleri kullanılmış olup dikdörtgen içerisindeki la bemol perdesi geçiş sesi görevini üstlenir. 7. ölçü içerisinde kromatik bir figür görülmektedir. 8. ölçü içerisinde fa diminished (tam ton- yarım ton) dizi sesleri kullanılmıştır.

Örnek 3:

Şekil 5: Diminished dizi (tam ton- yarım ton), (Levine,2011:78).

9-10. ölçülerde Dmaj7 akoru ile birlikte la pentatonik dizi kullanılmıştır.

Örnek 4:

Şekil 6: Majör pentatonik dizi, (Netless,1987:14).

11. ve 15. ölçüler içerisinde VI. derece Gmaj7 akoru ve C#7 ara dominant akoru boyunca sol majör dizi sesleri kullanılmıştır. 16. ölçü içerisinde F#7 akoru ile birlikte F# diminished dizi sesleri kullanılmıştır. 18. ve 20. ölçüler içerisinde I. dereceye dönüş ile birlikte si doğal minör dizi sesleri kullanılmıştır.

4.2. Doğaçlama 2

Şekil 7: Doğaçlama 2, (Spargue, 1992:127-128).

■ Diminished Dizi	■ Majör Pentatonik
■ Minör Pentatonik	■ Majör ve Kromatik Dizi

İkinci doğaçlamanın başladığı 22. ve 25. ölçüler boyunca sol majör dizi sesleri kullanılmıştır. 26. ölçüde f# majör pentatonik dizi kullanılmıştır. 27. ölçüde diminished dizi kullanılmıştır. 29. ölçüde Corea tekrar diminished diziyi kullanmış olup dikdörtgen içerisinde gösterilen sol# perdesi geçiş notası özelliğini taşımaktadır. 32 ve 33. ölçülerde kromatik figür kullanılarak yukarı doğru çıkıcı bir hareket görülmektedir. 35 ve 36. ölçülerde III. derece akoru ile birlikte re majör akoru sesleri yatay eksende çıkıcı arpej olarak kullanılmıştır. 37. ölçüde si minör pentatonik dizi sesleri kullanılmıştır.

Örnek 5:

Şekil 8: Minör pentatonik dizi, (Aebersold,2000:30).

38. 39. ölçülerdeki re perdesi II. derece ara dominant akora b9 etkisi katmakta olup aynı etki bir sonraki ölçüde bulunan V. derece dominant akorunda sol perdesi ile gerçekleştirilmiştir. 41. ölçüde diminished dizi kullanılarak yukarı doğru yapılan çıkıcı hareket neticesinde I. derece akoruna çözümlenmiş olup doğaçlamanın ikinci bölümü I. derece üzerinde bitirilmiştir.

4.3. Doğaçlama 3

Şekil 9: Doğaçlama 3, (Spargue,1992:128-129).

■ Minör Pentatonik	■ Majör Pentatonik	■ Diminished Dizi
■ Lydian Dizi	■ Minör Dizi	■ Blues Dizi

Üçüncü solonun başladığı 46. 47. ölçüler içerisinde inici bir si minör pentatonik dizi, 48. ölçüde ise re majör pentatonik dizi kullanılmıştır. 49. ölçüde fa diyez majör akorunun sesleri kullanılmıştır. Bu ölçü içerisindeki sol bekar perdesinin kullanılmasındaki amaç akor içerisinde b9 etkisi yaratmaktır. 50. ve 51. ölçüler içerisinde diminished dizi sesleri kullanılmış olup 53. ölçüye la majör akorunun sesleri yatay eksende kullanılarak varış gerçekleşmiştir. 54, 55 ve 56. ölçülerde VII. derece dominant akoru ile birlikte aşağı doğru inici la diminished dizi sesleri kullanılmıştır. 58. ölçü içerisinde III. derece maj7 akoru ile birlikte la majör akoru sesleri yatay

eksende çıkıcı arpej hareketi sağlamıştır. 59. ölçü içerisinde VI. derece eksen kabul edildiğinde burada kullanılan notaların sol lydian dizisine ait olduğu görülmektedir.

Örnek 6:

Şekil 10: Lydian dizi, (Yavuzoğlu, 1993:62).

60. ölçü kromatik yaklaşımla birlikte 61. ölçüye çözülmüştür. C#7 akorunun devam ettiği 62. ölçüde fa blues dizisi sesleri kullanılmakla birlikte ölçünün sonundaki do diyez ve re perdeleri bir sonraki ölçünün akor sesleri ile bağlantı vazifesi kurmaktadır. 63. ölçüde tekrar diminished dizi kullanılmıştır. 65. 66. ve 67. ölçülerde si doğal minör dizi sesleri kullanılarak 3. doğaçlama bitirilmiştir.

4.4. Doğaçlama 4

Şekil 11: Doğaçlama 4, (Spargue, 1992:129-130).

■ Lydian Dizi	■ Majör Pentatonik	■ Diminished Dizi
■ Minör Dizi	■ Minör Pentatonik	

4. solonun başladığı 68. ölçüden 71. ölçüye kadar kullanılan figürde VI. derece eksen olarak alındığında, sol lydian dizi sesleri bu ölçüler içerisinde karşımıza çıkmaktadır. F#7 dominant akoru ile başlayan 72.73.74. ve 75. ölçüler boyunca Corea diğer V. derece dominant 7 akorlarında kullandığı gibi burada da inisi olarak diminished dizi kullanmayı tercih etmiştir. 76. ve 77. ölçülerde Corea IV. derece akoru ile birlikte doğaçlamada si minör akoru seslerini yatay eksende çıkıcı arpej olarak kullanmış olup arpejin sondan bir önceki sekizliğinde ki sol perdesi işleyici ses vazifesi görmektedir. A7 ara dominant akorunun başladığı 78. ve devamında gelen 79. ölçülerde de Corea'nın diminished diziyi tercih ettiği görülmektedir. 80. ve 81. ölçülerde Dmaj7 akoru ile birlikte la majör pentatonik dizi sesleri kullanılmıştır. 82. 83. ve 84. ölçülerde VI. derece akoru eksen olarak kabul edildiğinde Corea'nın yukarıda olduğu gibi sol lydian dizi seslerini kullandığı görülmektedir. 85. ölçüde kromatik bir figür görülmektedir. 86. ve 87. ölçülerde sol melodik minör dizi sesleri kullanılmıştır. 88. ve 89. ölçülerde görülen figür içerisinde si minör pentatonik dizi sesleri, 90. ve 91. ölçülerde görülen ritmik figür içerisinde ise sol majör pentatonik dizi sesleri kullanılarak 4. doğaçlama sonlandırılmıştır.

4.5. Doğaçlama 5

5.Solo Gmaj7
92
95
99
104
110

8va
F#7
8va
Em7
A7
Dmaj7
Gmaj7
C#7
F#7
Bm7
B7

Şekil 12: Doğaçlama 5, (Spargue, 1992:130-131).

■ Minör Pentatonik ■ Diminished Dizi

Beşinci ve son doğaçlamanın başladığı 92. ölçüden 95. ölçünün sonuna kadar Corea, si minör pentatonik dizi seslerini kullanmış olup 96. ölçüde bu diziyi V. derece akoruna çözmüştür. 96. ölçüden 99. ölçünün sonuna kadar V. derece akoru içerisinde fa diyez diminished dizi kullanılmıştır. 100. ölçüden doğaçlamanın son ölçüsüne kadar görülen figürlerde Corea, Em7-A7-Dmaj7-Gmaj7-C#7-F#7-Bm7-B7 akor seslerini yatay ekseninde kullanarak doğaçlamasını sonlandırılmıştır.

5. Sonuç ve Tartışma

Corea diyatonic diziler içerisinde majör diziyi iki farklı yerde minör diziyi ise üç farklı yerde kullanmıştır. Bunlardan majör diziyi VI. derece ile birlikte, minör diziyi ise I. IV. ve V. dereceler ile birlikte kullanmayı tercih etmiştir. Chick Corea'nın 5 bölümlük doğaçlamasındaki en fazla kullandığı caz dizisi diminished dizidir. Bunlardan içerisinde yarım ton- tam ton diminished diziyi 11 farklı yerde kullanmayı tercih etmiştir. Corea'nın bu diziyi ağırlıklı olarak V. dereceler üzerinde kullanmasının yanı sıra VII. derece içerisinde iki farklı yerde de kullandığı görülmektedir. Tam ton yarım ton diminished diziyi ise sadece bir yerde VII. derece ile birlikte kullandığı tespit edilmiştir. Buradan yola çıkılarak diminished dizinin Corea'nın müziğindeki en önemli anlatım unsurlarından birisi olduğu sonucuna varılmıştır. Corea dokuz yerde ise pentatonik dizi kullanmıştır. Bunlardan beşi majör pentatonik, dört tanesi ise minör pentatonik dizilerdir. Corea'nın minör pentatonik diziyi I. ve VI. dereceler ile birlikte kullandığı majör pentatonik diziyi ise III. V. ve VI. dereceler ile birlikte kullandığı tespit edilmiştir. Corea'nın doğaçlamalarında kullandığı pentatonik dizilerin ağırlıklı olarak ritmik figürlerin ve koşuların içerisinde olduğu görülmüş, pentatonik yaklaşımın Corea'nın müziğindeki farklı ifade üsluplarından birisi olduğu sonucuna varılmıştır. Corea kilise modlarından Lydian diziyi iki farklı yerde VI. derece akoru ile birlikte kullanmayı tercih etmiştir. Kromatik modlardan mixolydian b13 diziyi ise bir yerde kullanmıştır. Yukarıda bahsedilenlere ilave olarak Corea'nın bazı diziler içerisinde geçiş notaları ve kromatik figürler kullandığı, kullanılan bu yaklaşımların müzikal ifadesinin temel özelliklerinden birisi olduğu kanaatine varılmıştır.

6. Kaynakça

- 1.Aebersold, J. (2000). *How to play jazz and improvise*. [Elektronik Sürüm]. Boston: Jamey Aebersold.
- 2.Asımoğlu, S. (2012). *Yaratıcı drama ve Orff yaklaşımı çerçevesinde okul öncesi eğitimde oyun kavramı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- 3.Babacan, M. D. (2014). Caz Müziğinde Doğaçlama Eğitime Yönelik Metotlarının İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:3 Sayı:1, 207.
- 4.Bergerot, F. *Tarih Boyunca Caz*. Çev.,İsmail Yergüz. Ankara: Dost Kitabevi: 2004.
- 5.Corea, C. (1973). *Spain*. [C. Corea, S. Clarke, J. Farrel, A. Moreria, F. Pulim] Return to Forever- Light as a Feather. (CD). Amerika: Polydor PD, 5525. (1973)
- 6.Levine, M. (2011). *The jazz theory book*. Boston: O'Reilly Media, Inc.
- 7.Nettles, B. (1987). *Harmony I*. Berklee College of Music, Boston.
- 8.Sermet, C. (1999). *Cazın içinden*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- 9.Spargue, P. (1992). *The Jazz Solos of Chick Corea*. Petaluma: Sher Music Co.
- 10.Terefenko, D. (2017). *Jazz theory: From basic to advanced study*. London: Routledge.
- 11.Yavuzoğlu, N. (1993). *Caz müziğinde akor dizileri:(armonik-melodik analiz ve akor dizileri)*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- 12.Yurochko, B. (1993). *A Short History of Jazz*. Chicago: Nelson-Hall Publishers.